

Archeologisch onderzoek Huizerstraatweg Naarden

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 790

Archeologisch onderzoek Huizerstraatweg Naarden

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 790

Definitief

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:

Gemeente Naarden

Grontmij Nederland bv
Assen, 11 mei 2009

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek Huizerstraatweg Naarden
Subtitel : Bureauonderzoek
GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 790
Projectnummer : DR 277233
Referentienummer : DR 277233
Revisie : 1
Datum : 11 mei 2009

Auteur(s) : mevr. H. Boon en mevr. drs. L. Soetens

E-mail adres : hilde.boon@grontmij.nl

Gecontroleerd door : dhr. dr. J.J. Hekman

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : dhr. drs. R.F.M. Onck

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Stationsplein 12
9401 LB Assen
Postbus 29
9400 AA Assen
T +31 592 33 88 99
F +31 592 33 06 67
noord@grontmij.nl
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht : 27 april 2009

concept : 7 mei 2009

definitief : 11 mei 2009

Opdrachtgever : Gemeente Naarden

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V.

Mevr. H. Boon

**Beheer documentatie
en/of vondsten** Grontmij Nederland B.V., Assen

Bevoegd gezag : Gemeente Naarden

Contactpersoon

Locatie : gemeente : Naarden
plaats : Naarden
toponiem : Huizerstraatweg

RD-coördinaten : NW x: 140.880 / y: 478.296
NO x: 140.988 / y: 478.283
Z x: 140.923 / y: 478.212

kaartblad 26 C
afm. plangebied : 0,5 ha

AMK : monumentnr. : -

Archis2 : CIS-code : 34887

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Algemeen.....	5
1.2	Aanleiding en doel	5
1.3	Werkwijze.....	5
2	Landschap.....	6
2.1	Geologie.....	6
2.2	Geomorfologie	6
2.3	Bodem.....	7
3	Archeologie	8
3.1	Historische, huidige en toekomstige situatie.....	8
3.2	Bewoningsgeschiedenis	8
3.3	AMK	9
3.4	Archis2	9
3.5	IKAW	9
3.6	CHW.....	9
3.7	KICH.....	10
4	Archeologische verwachting	11
5	Evaluatie	12
5.1	Conclusies.....	12
5.2	Advies	12

Bijlage 1: Locatie plangebied

Bijlage 2: Historische kaart 1844

Bijlage 3: Archeologische basiskaart

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van de gemeente Naarden heeft Grontmij Nederland B.V. een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor een locatie aan de Huizerstraatweg te Naarden. Het onderzoek heeft bestaan uit een bureaustudie en de rapportage hierover. Het onderzoek is uitgevoerd conform de provinciale richtlijnen.

De totale oppervlakte van het te onderzoeken terrein bedraagt circa 0,5 ha. De exacte locatie van het plangebied wordt weergegeven in Bijlage 1. Het maaiveld ter plaatse van het plangebied ligt gemiddeld op 0,5 m +NAP.

De betreffende werkzaamheden zijn conform de richtlijnen van het handboek Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1) uitgevoerd. Grontmij beschikt over een eigen opgravingsvergunning afgegeven door de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM).

1.2 Aanleiding en doel

Onderhavig onderzoek is uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging. De opdrachtgever is van plan in het plangebied een kantoorvilla te realiseren. De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande realisatie zullen eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem verstoren en/of vernietigen. Derhalve dienen de archeologische waarden binnen het plangebied in kaart te worden gebracht.

Er is een bureauonderzoek uitgevoerd, waarbij een specifiek verwachtingsmodel is opgesteld. Op basis van de resultaten van het onderzoek zal een nader advies worden gegeven met betrekking tot de noodzaak van eventueel archeologisch vervolgonderzoek en, indien dit het geval is, uit welke stappen dit zou moeten bestaan. Dit advies dient te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid.

1.3 Werkwijze

Het doel van het bureauonderzoek is om de bekende en potentiële archeologische waarden van het plangebied in kaart te brengen. Hierbij is gebruik gemaakt van bodemkaarten en van geologische, topografische en historische kaarten, het Archeologisch Informatiesysteem (Archis2) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en overige relevante literatuur. Aan de hand van deze gegevens is een specifieke archeologische verwachting opgesteld.

2 Landschap

2.1 Geologie

De afzettingen die in het plangebied aan de oppervlakte voorkomen, dateren uit het Pleistoceen (zie Tabel 2.1). Het plangebied ligt in een stuwwallandschap, dat in het Saalien is ontstaan. Het plangebied ligt westelijk van de stuwwal van Hilversum.

Tabel 2.1 Indeling van het Kwartair

chronostratigrafie		jaren geleden
Kwartair	Holoceen	Subatlanticum 3.000 - heden
		Subboreaal 5.000 - 3.000
		Atlanticum 8.000 - 5.000
		Boreaal 9.000 - 8.000
		Preboreaal 10.000 - 9.000
	Pleistoceen	Laat 130.000 - 10.000
		<i>Weichselien (ijstijd)</i> 120.000 - 10.000
		<i>Eemien</i> 130.000 - 120.000
		Midden 800.000 - 130.000
		<i>Saalien (ijstijd)</i> 200.000 - 130.000
		<i>Elsterien (ijstijd)</i> 400.000 - 315.000
		Vroeg 2.400.000 - 800.000

Voor de komst van het landijs in het Saalien, de voorlaatste ijstijd, stroomden de Rijn en Maas noordwaarts. Ze zetten grof, grindhoudend zand af in de bodem, met plaatselijk leemhoudende, fijnere laagjes. Ter plekke van het plangebied worden deze gronden het Laagpakket van Schaarsbergen genoemd, binnen de Formatie van Drenthe.

Tijdens het Saalien drukte het landijs op de ondergrond, waardoor het werd weggeperst en opgestuwd. Er ontstonden stuwwallen. De rivieren werden gedwongen het water langs de zuidgrens van het ijs af te voeren, waardoor hun huidige oriëntatie is ontstaan.

Tijdens de laatste ijstijd, het Eemien, kwam er geen landijs voor in Nederland. Wel was het koud en droog. Er bestond een toendra-landschap, met weinig begroeiing. De wind had vrij spel, waardoor grote pakketten zand van één plek werden meegenomen en elders weer werden afgezet. Dit zand wordt dekzand genoemd en behoort tot het Laagpakket van Wierden binnen de Formatie van Bortel. Het dekzand in de omgeving van het plangebied is voornamelijk afgezet langs de flanken van de stuwwallen.

Tijdens de 18e en 19e eeuw is veel dekzand afgegraven ten behoeve van de stadsuitbreiding van Amsterdam. Hiervoor zijn brede vaarten gegraven. De grond is vervolgens bemest met compost uit de stad.¹

2.2 Geomorfologie

De Geomorfologische kaart² geeft de mate van reliëf en de vormen die in het landschap te onderscheiden zijn aan. Het plangebied ligt in een vlakte ontstaan door afgraving of egalisatie (eenheid 2M48). Deze eenheid is geheel door menselijk ingrijpen ontstaan.

¹ Berendsen, H.J.A. 2000. *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum, Assen. pp 42-56.

² Alterra, geraadpleegd via Archis2

2.3 Bodem

De bodems in het plangebied worden op de Bodemkaart³ getypeerd als gooreerdgronden, bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (eenheid pZn21). Deze gronden liggen nabij lage dekzandgebieden en zijn ter plekke van het plangebied ontstaan door het afgraven van de hooggelegen zandgronden. De bodems hebben een veelal dunne, matig humeuze bovengrond.

³ Alterra, geraadpleegd via Archis2

3 Archeologie

3.1 Historische, huidige en toekomstige situatie

Het plangebied ligt ten oosten van Naarden en ten noordoosten van Bussum. Op historische kaarten is goed te zien dat Bussum in de loop der jaren richting Naarden is gegroeid, terwijl de historische kern van Naarden altijd duidelijk herkenbaar is gebleven in het kaartbeeld.

Eén van de oudste kaarten van het Gooi is de “Nieuwe kaart van het Gooi” uit omstreeks 1750.⁴ Hierop is te zien dat Bussum in eerste instantie kleiner was dan Naarden. Ook is te zien dat de locatie van het plangebied ligt in een gebied dat wordt aangeduid als de “Naarder en Bussummer Engh”. Een eng is een oud bouwlanddek, bestaande uit een dikke laag opgebrachte plaggen. Op deze kaart is tevens te zien dat men is begonnen met de zandwinning. Hierop duiden de hoekige sloten ten zuidoosten van Bussum. Op een historische kaart uit 1844 (zie Bijlage 2), alsmede de minuutplans uit 1811-1832⁵ zijn dergelijke slotenpatronen helemaal rondom Naarden zichtbaar, met uitzondering van het noordwesten.

Tegenwoordig is alleen op een aantal locaties het slotenpatroon als zodanig nog terug te vinden, bijvoorbeeld ten noordwesten van Naarden, noordelijk van het plangebied. Het meeste grondgebied rondom Naarden is tegenwoordig bebouwd. Dit zal ook gaan gebeuren op de locatie van het plangebied, waar nu slechts asfalt ligt.

3.2 Bewoningsgeschiedenis

Het zandgebied van Midden-Nederland, waar het plangebied tot behoort, is al sinds de Steentijd een aantrekkelijke plek geweest om te wonen. Er zijn op de Utrechtse Heuvelrug sporen gevonden van prehistorische kampementen van jagers-verzamelaars. Bij Huizen, op de uitloper van de Utrechtse heuvelrug, zijn nederzettingsresten gevonden uit het Neolithicum, de Bronstijd, de IJzertijd en de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

Naarden lag eerst oostelijk van de huidige stad, op een uitloper van de Utrechtse heuvelrug. De eerste nederzetting stamt waarschijnlijk uit de 8^e eeuw en was een agrarisch en vissersdorp, gesticht door Saksen en Friezen. De naam stamt uit de 9^e eeuw. Nadat oud-Naarden verwoest was tijdens Hoekse (Utrechtse) en Kabeljauwse (Naardense) twisten in de 14^e eeuw, besloot men het stadje te verleggen naar de huidige locatie, waar het veiliger lag voor het oprukkende water. Ook Bussum is in de Late Middeleeuwen naar het westen verhuisd. Een deel van de bevolking van het oude Naarden heeft Huizen gesticht. De resten van het oude middeleeuwse Naarden liggen tegenwoordig in het Gooimeer.⁶

Bussum was een flankesdorp, waarbij de huizen aan één kant van de es lagen. Het dorp had een brink, die open was naar het veld. In het Gooi bestonden er gemeenschappelijke weidegronden, die gelegen waren aan weerszijden van het noordelijk einde van de stuwwal.¹

In de Nieuwe Tijd ontwikkelde Naarden zich tot vestingstad en groeide uit tot hoofdstad van Het Gooi. Naarden maakte deel uit de oude en nieuwe Hollandse waterlinie en verloor haar vestingfunctie hierdoor pas in 1926.

⁴ <http://aleph.library.tudelft.nl>

⁵ Geraadpleegd via www.watwaswaar.nl

⁶ www.historischekringbussum.nl; nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_Naarden; www.naarden.nl

Tabel 3.1 Overzicht van archeologische perioden⁷

Periode	Tijd		
Laat-Paleolithicum (Oude Steentijd)		tot	9.000 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr.	-	4.900 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr.	-	1.900 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr.	-	800 v.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr.	-	12 v.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr.	-	450 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1.050 n.Chr.
Late Middeleeuwen	1.050	-	1.500 n.Chr.
Nieuwe Tijd	1.500	-	heden

3.3 AMK

De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van belangrijke archeologische terreinen in Nederland. De terreinen zijn beoordeeld op verschillende criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde). Op grond daarvan zijn de terreinen ingedeeld in categorieën met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde (o.a. de beschermde monumenten). De AMK is in samenwerking met de betreffende provincie en gemeentelijk archeologen ontwikkeld.

In het plangebied zijn geen AMK-terreinen geregistreerd. In de directe omgeving van het plangebied zijn eveneens geen AMK-terreinen geregistreerd (zie Bijlage 33).

Iets meer dan een kilometer ten zuidoosten van het plangebied ligt een AMK-terrein. Dit betreft een terrein waarvan de eng, of es, nog aanwezig is.

3.4 Archis2

In Archis2 van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) staan alle bekende archeologische waarnemingen geregistreerd. In het plangebied zijn geen waarnemingen geregistreerd. In de directe omgeving, binnen een straal van 500 m, zijn eveneens geen waarnemingen geregistreerd (zie Bijlage 3).

Er is in het zandafgravingsgebied ten oosten van Naarden slechts één vondst gedaan, dit betreft een vuurstenen bijl die in de 19e eeuw door een zandschipper is gevonden ergens in het gebied. De authenticiteit van de bijl wordt in twijfel getrokken.

3.5 IKAW

De IKAW geeft voor heel Nederland de trefkans aan op de aanwezigheid van archeologische resten. Die trefkans is aangegeven in vier categorieën: een hoge, middelhoge, lage en zeer lage trefkans. De kaart is voornamelijk gebaseerd op de bodemkaart. Volgens de IKAW heeft het plangebied een lage trefkans op het aantreffen van archeologische resten.

3.6 CHW

In aanvulling op de landelijke verwachtingskaarten hebben veel provincies eigen verwachtingskaarten vervaardigd, waarin veel lokale gebiedskennis is opgenomen. Deze kaarten hebben over het algemeen een hoger detailniveau dan de landelijke kaarten. De Cultuurhistorische

⁷ Voor de dateringen is gebruik gemaakt van:

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 1996. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, I: Laat-Paleolithicum. In: *Palaeohistoria* 37/38 (1995-1996), pp. 71-125.

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2000. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, II: Mesolithicum. In: *Palaeohistoria* 39/40 (1997-1998), pp. 99-164.

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2002. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, III: Neolithicum. In: *Palaeohistoria* 41/42 (1999-2000), pp. 99-164.

Waardenkaart van de provincie Noord-Holland geeft inzicht in de archeologische, historisch-stedenbouwkundige en de historisch-geografische waarden van de regio.

De CHW van de provincie Noord-Holland geeft geen aanvullende cultuurhistorische informatie met betrekking tot het plangebied.

3.7 KICH

Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie heeft alle bekende archeologische en bouwkundige monumenten en historisch-geografische informatie samengebracht in een digitale kaart. Via deze kaart zijn cultuurhistorische waarden eenvoudig per gebied te bekijken. Het raadplegen van KICH heeft voor het plangebied geen aanvullende informatie opgeleverd met betrekking tot archeologie.

4 Archeologische verwachting

Het plangebied ligt ten oosten van de historische kern/vesting van Naarden, in een oud zandwinningsgebied. De omgeving van het plangebied is tegenwoordig compleet ingericht en valt onder de bebouwde kom van Naarden. Het plangebied zelf is ten tijde van dit schrijven geasfalteerd. In de toekomst zal er een kantoorvilla verrijzen.

Het plangebied is waarschijnlijk vanaf de Middeleeuwen, en mogelijk vanaf de IJzertijd in gebruik geweest als akkerland. Het ligt in de voormalige Naarder en Bussummer eng. Een eng is een oud bouwlanddek, waarbij men plaggenbemesting toepaste, waardoor de humeuze toplaag of bouwvoor wel tot een meter dik kon zijn. Doordat deze laag zo dik is, zijn eventueel archeologische waarden die onder dit dek aanwezig zijn beschermd tegen bepaalde bodemingrepen, zoals diepploegen. Echter, het gebied ten oosten van Naarden, waar het plangebied ligt, is in de 18^e en 19^e eeuw afgegraven. Men had het dekzand, dat tegen de flanken van de heuvelrug lag, nodig ten behoeve van de stadsuitbreiding van Amsterdam. Het zand werd afgevoerd met schepen, waarvoor brede vaarten zijn gegraven. Het is juist dit dekzand waarop prehistorische resten, die voorheen beschermd lagen onder de eng, *in situ* aanwezig konden zijn.

De archeologische verwachting voor het plangebied is laag. Er bestaat een kleine kans op het aantreffen van een toevalsvondst, maar omdat het oude cultuurdek en de onderliggende dekzandlaag verdwenen is worden in het plangebied geen intacte nederzettingsresten verwacht.

5 Evaluatie

5.1 Conclusies

In opdracht van de gemeente Naarden heeft Grontmij een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor de locatie aan de Huizerstraatweg te Naarden. Het onderzoek heeft bestaan uit een bureauonderzoek en de rapportage hierover.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied in de 18^e en 19^e eeuw is afgegraven, t.b.v. zandwinning. Er kunnen archeologische resten in het plangebied voorkomen die dateren vanaf de Steentijd, maar de verwachting is dat deze resten niet meer aanwezig zijn.

5.2 Advies

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt voor het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Er wordt geadviseerd met betrekking tot de resultaten van het onderzoek en deze aanbeveling contact op te nemen met het bevoegd gezag.

Bijlage 1

Locatie plangebied

Projectnummer DR 277233	Datum 04-05-09	Bijlage 1	Formaat A4	GAR-nummer 790	CIS-code 34887	Getekend HB	Controle LS	Accoord JJH	Schaal 1:25.000
----------------------------	-------------------	--------------	---------------	-------------------	-------------------	----------------	----------------	----------------	--------------------

Project

Archeologisch onderzoek Huizerstraatweg Naarden

Opdrachtgever

Gemeente Naarden

Onderdeel

Locatie plangebied

Noord Postbus 29, 9400 AA Assen, T +31 592 33 88 99, F +31 592 33 06 67

planning connecting
respecting
the future

Bijlage 2

Historische kaart 1844

Projectnummer DR 277233	Datum 29-04-09	Bijlage 2	Formaat A4	GAR-nummer 790	CIS-code 34887	Getekend HB	Controle LS	Accoord JJH	Schaal
----------------------------	-------------------	--------------	---------------	-------------------	-------------------	----------------	----------------	----------------	--------

Project

Archeologisch onderzoek Huizerstraatweg Naarden

Opdrachtgever

Gemeente Naarden

Onderdeel

Historische kaart 1844

Noord Postbus 29, 9400 AA Assen, T +31 592 33 88 99, F +31 592 33 06 67

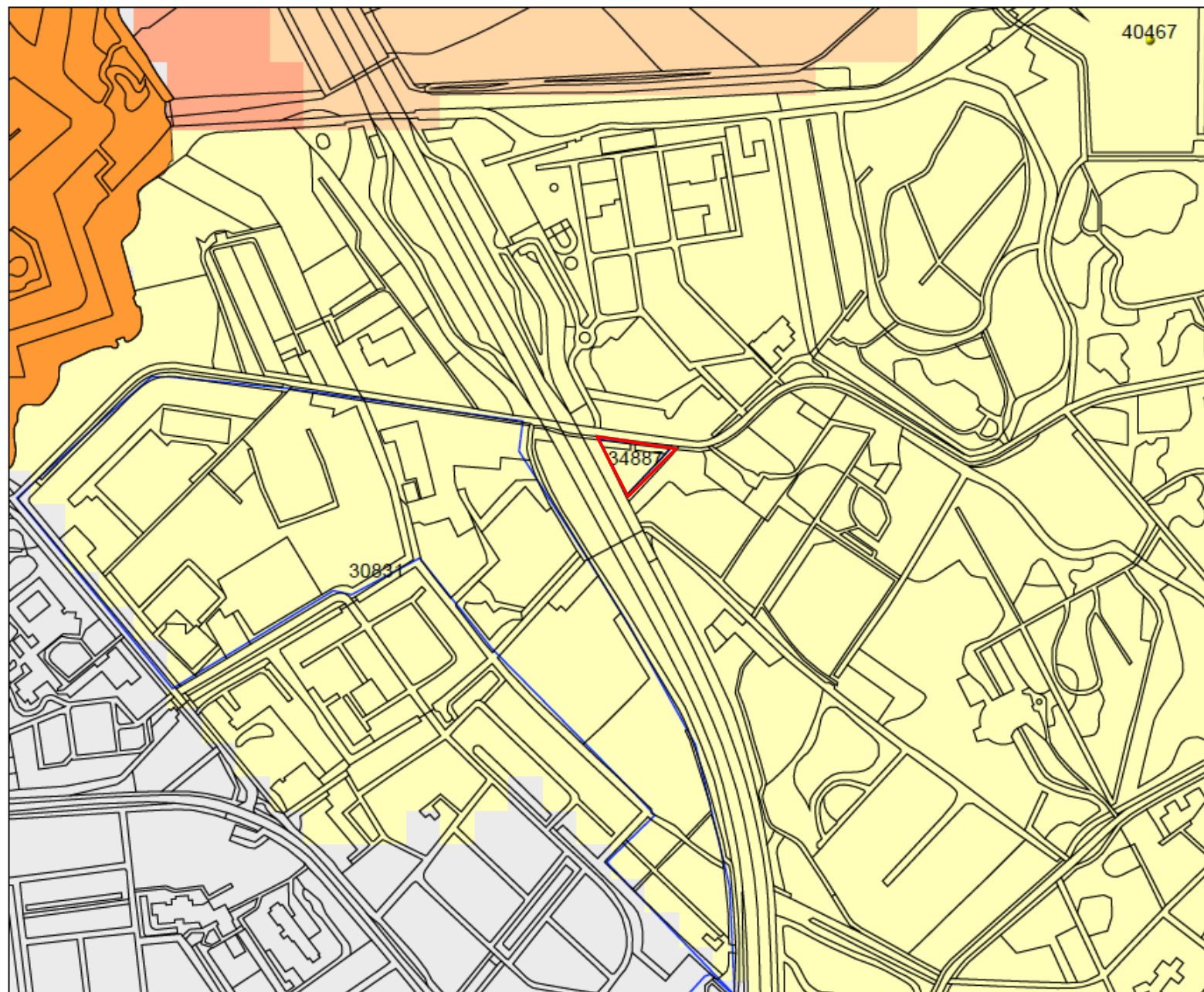

planning connecting
respecting
the future

bron: Oosterhout, A. van, N Nelemans & D Veelwaard 1844. Kaart van Gooiland na de heide verdeeling van 1843 : aanwijzende de soort van bebouwing en alle veranderingen tot op gemeld tijdstip. Via aleph.library.tudelft.nl

Bijlage 3

Archeologische basiskaart

Legenda

- VONDSMELDINGEN
- WAARNEMINGEN
- TOP10 ((c)TDN)
- ONDERZOEKSMELDINGEN

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

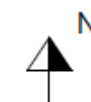
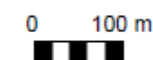
IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

PLAATSNAMEN

Locatie plangebied

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

www.grontmij.nl